

2016. aasta eesti keele riigieksamist

Pille Reins

eesti keele ja kirjanduse peaspetsialist

1. Eksami eesmärgid

Gümnaasiumi lõpueksamite ettevalmistamise, läbiviimise, eksamitööde koostamise ja hindamise tingimused ning kord on kehtestatud haridus- ja teadusministri määrusega nr 54 (vastu võetud 15.12.2015). Määruse kohaselt on riigieksamite läbiviimise eesmärk hinnata gümnaasiumi riikliku õppekava üldpädevuste, valdkonnapädevuste, läbivate teemade ning kohustuslike kursuste õpitulemuste omandatust selleks, et

- 1) anda õpilasele, vanemale, koolile, kooli pidajale ja riigile võimalikult objektiivset ja võrreldavat tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest ning sellest, milline on kooli panus õpilaste edasijõudmisse;
- 2) selgitada, kuidas õppe tulemuslikkus ning kooli panus õpilaste edasijõudmisse on ajas muutunud;
- 3) anda riigile informatsiooni hariduspoliitiliste otsuste tegemiseks;
- 4) toetada riikliku õppekava rakendamist ning suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
- 5) teha otsus õpilase gümnaasiumi lõpetamise kohta;
- 6) siduda järjestikuste haridustasemetega õppekavad ning võimaldada kasutada riigieksamitulemusi õpingute jätkamiseks

2. Eksamitöö ülesehitus

2016. aasta eesti keele riigieksami ülesannete koostamisel arvestati riiklikus õppekavas määratletud õpitulemusi, läbivaid teemasid, õppeaine eesmäärke, üldpädevusi ja valdkonnapädevusi. Eksamiga kontrolliti, kuidas gümnaasiumi lõpetaja

- suudab lugeda, mõista, analüüsida, tõlgendada ja luua tekste;
- suudab loovalt ja kriitiliselt mõelda ning arutleda;
- oskab end kirjalikult väljendada;
- on omandanud eesti kirjakeele;
- teadvustab eesti keele süsteemi ja eripära;
- on omandanud õppekava üld- ja valdkonnapädevused.

Täpsemalt on ülesannete, õpitulemuste, üld- ja valdkonnapädevuste, läbivate teemade ning õppeaine eesmärkide seotust kirjeldatud 2016. aasta eesti keele riigieksami vastavustabelis (<http://www.innove.ee/et/riigieksamid/riigieksamite-materjalid/riigieksamite-materjalid-2016#eesti>).

2016. aasta eesti keele riigieksam oli vormilt kirjalik kaheosaline eksam (<http://www.innove.ee/UserFiles/Riigieksamid/2016/Eesti%20keel/eesti%20keele%20RE%202016.pdf>). Esimese osaga (lugemine) kontrolliti tekstimõistmisoskust ning teisega (kirjutamine) tekstiloomeoskust. Eksamitöö koosnes neljast variandist, millest igaüks sisaldas alustekste, kolme lugemisülesannet ja üht kirjutamisülesannet. Tekstid esindasid ilukirjandust (proosa), publitsistikat ning populaarteadust.

Eksami esimeses osas tuli eksaminandil valida üks eksamitöö variant ja lahendada selles antud teksti põhjal lugemisülesanded, mis eeldasid terviklikke vastuseid pikkusega 50–100 sõna. Iga ülesannet hinnati hindamisjuhendi ja võtme järgi. Lugemisülesannete eest oli võimalik saada kuni 40% eksami kogutulemusest.

Eksami teine osa tugines sõnastatud probleemil. Eksaminand võis valida ükskõik millise eksamitöö variandi tekstiloomesülesande. Kirjutamisel tuli lähtuda probleemist ja luua umbes 400-sõnaline sidus arutlev kirjand ning see pealkirjastada. Alustekstide kasutamine selles osas ei olnud kohustuslik. Kirjandit hinnati juhendi järgi ja selle osa punktid moodustasid 60% eksami kogutulemusest.

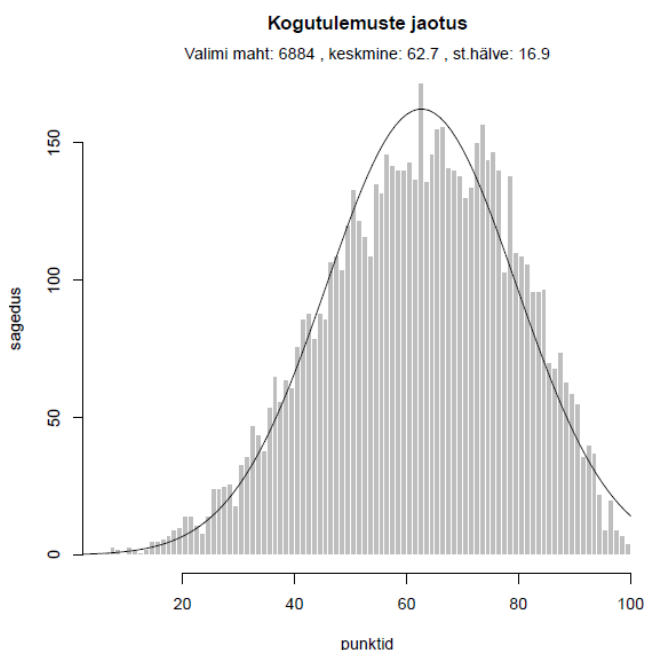
3. Eksamitulemused

3.1. Üldandmed

2016. aasta eesti keele riigieksami põhieksamil osales 6884 eksaminandi (3030 meest ja 3854 naist). Lisaeksami sooritas 34 eksaminandi.

Eksamitulemuse vaidlustas 68 eksaminandi.

Käesoleva kokkuvõtte aluseks on põhieksamil osalenud eksaminandide andmed.

Joonis 1. Tulemuste jaotus

2016. aasta eesti keele riigieksami põhieksamil osalenud eksaminandide keskmine tulemus oli 62,7 punkti (62,7%) 100-st. Eesti keele riigieksami keskmine tulemus on viimase viie aasta jooksul olnud stabiilne (2012 – 62,8 punkti, 2013 – 62,4 punkti, 2014 – 62 punkti, 2015 – 61,9 punkti) ning statistiliselt olulisi erinevusi ei ole esinenud.

Jooniselt 1 on näha, et 2016. aasta tulemuste jaotus sarnaneb normaaljaotusega ja on mõnevõrra nihkunud kõrgemate tulemuste poole. Eesti keele riigieksam tervikuna oli eksaminandidele jõukohane. Miinimumtulemus oli 6 punkti ja madalaid tulemusi oli väga vähe: vaid 6 eksaminandi sai tulemuseks alla 10 punkti. Vähemalt 90 punkti sai 298 eksaminandi (2015 – 254 eksaminandi), neist neljal oli maksimumtulemus (100 punkti). 80-punktise või kõrgema tulemuse sai kokku 1187 eksaminandi (2015 – 1121 eksaminandi). 46 eksaminandi tulemus jäi alla 20 punkti.

Tulemuste kokkuvõttes esitatud tabelites on kasutatud alljärgnevaid tähiseid ja mõisteid:

N – eksaminandide arv,

Standardhälve – tulemuste hajuvus,

Keskmine – tulemuste aritmeetiline keskmine,

Min – minimaalne tulemus,

Max – maksimaalne tulemus,

Mediaan – keskväärtus,

AUP – alumine usalduspiir,

ÜUP – ülemine usalduspiir.

Mediaan jagab järjestatud tulemuste rea kaheks võrdseks osaks.

AUP (alumine usalduspiir) ja ÜUP (ülemine usalduspiir) tähistavad keskväärtuse usaldusintervalli usaldusnivool 95%. Kui kahe rühma usaldusvahemikul on olemas ühisosa, siis ei saa öelda, et keskmiste erinevus on statistiliselt oluline (usaldusnivool 95%).

Tabel 1. Tulemused maakondade kaupa

	N	AUP	Keskmine	ÜUP	Min	Mediaan	Max	Standard- hälve
Harju maakond	2483	63.0	63.7	64.4	8	65	100	17.4
Hiiu maakond	51	59.5	63.7	68.0	31	67	91	15.1
Ida-Viru maakond	180	53.1	55.4	57.6	16	56	94	15.1
Jõgeva maakond	205	61.6	63.9	66.1	11	66	97	16.5
Järva maakond	183	57.0	59.4	61.8	8	60	91	16.5
Lääne-Viru maakond	390	60.4	62.0	63.6	22	63	97	15.9
Lääne maakond	196	56.7	59.1	61.5	13	61	95	17.0
Põlva maakond	142	58.4	61.1	63.8	23	61	97	16.1
Pärnu maakond	493	58.5	60.0	61.5	16	60	100	16.7
Rapla maakond	188	61.6	63.9	66.2	20	64	97	16.0
Saare maakond	197	63.8	65.9	68.0	25	66	95	15.1
Tartu maakond	1216	65.4	66.3	67.2	12	68	100	16.2
Valga maakond	130	58.2	61.0	63.8	22	62	99	16.3
Viljandi maakond	292	56.4	58.2	60.0	15	58	94	15.7
Võru maakond	215	54.8	57.1	59.3	12	57	90	16.7
Maakond märkimata	323	57.2	59.1	61.0	6	59	97	17.2
Kokku	6884	62.3	62.7	63.1	6	64	100	16.9

Kõrgeim keskmine tulemus on mitu aastat järjest olnud Tartu maakonnas. Tuleb silmas pidada, et maakondade keskmised tulemused ei ole täiesti võrreldavad, sest eksaminandide arv nendes erineb oluliselt (nt Hiiumaal 51 eksaminandi, Harjumaal 2483 eksaminandi). Andmete tõlgendamisel tuleks vaadata usaldusvahemikke. Kui kahe rühma usaldusvahemikul on olemas ühisosa, siis ei saa öelda, et keskmise tulemuse erinevus on statistiliselt oluline.

Tabel 2. Tulemused õppevormi järgi

	N	AUP	Keskmine	ÜÜP	Min	Mediaan	Max	Standard-hälve
Eksternõpe	18	43.3	52.4	61.4	18	53	93	18.2
Kaugõpe	2	119.3	39.5	198.3	27	40	52	17.7
Mittestatsionaarne õpe	745	51.5	52.7	53.9	9	53	97	16.8
Päevane õpe	42	54.6	58.9	63.2	34	57	84	13.8
Statsionaarne õpe	5582	64.9	65.3	65.7	9	66	100	15.8
Statsionaarne õpe koolipõhine õpe	413	45.2	46.7	48.2	6	46	94	15.4
Õhtune õpe	6	47.0	62.7	78.3	44	63	86	14.9
Üksikud õppeained mittestatsionaarses õppes	43	49.4	54.5	59.6	20	52	88	16.6
Õppevorm märkimata	33	48.7	56.8	65.0	8	60	97	23.1
Kokku	6884	62.3	62.7	63.1	6	64	100	16.9

Tabel 3. Tulemused soo järgi

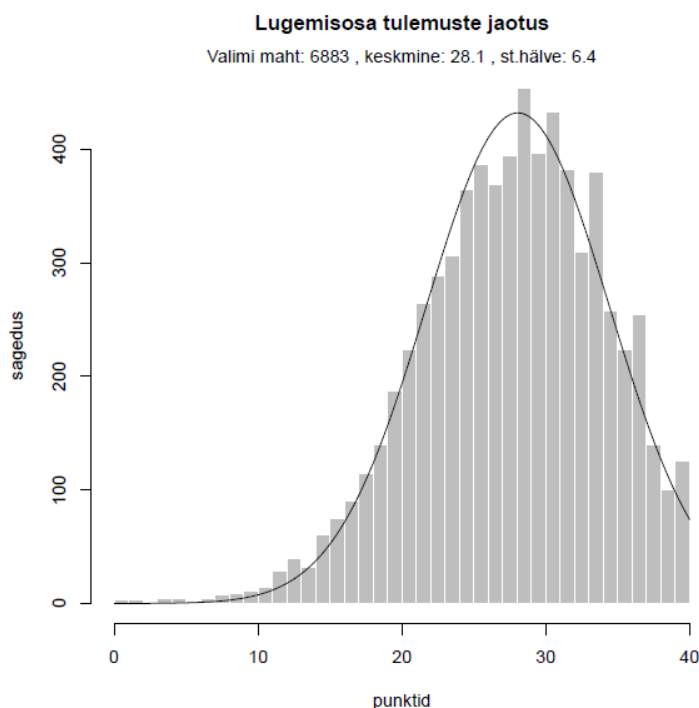
	N	N (%)	AUP	Keskmine	ÜÜP	Min	Mediaan	Max	Standardhälve
M	3030	44	57.7	58.3	58.9	6	58	100	16.8
N	3854	56	65.6	66.1	66.6	11	67	100	16.2
Kokku	6884	100	62.3	62.7	63.1	6	64	100	16.9

Nii nagu eelmistelgi aastatel, oli ka tänava naiste sooritus meeste omast kõrgem. Keskmise tulemuse erinevus 7,8% (2015 –5,8%) on statistiliselt oluline.

3.2. Eksamiosade tulemused

3.2.1. Lugemisos

2016. aasta eesti keele riigieksamil oli neli eksamitöö varianti, millest igaüks koosnes ühest alustekstist ning kolmest lugemisülesandest. Esimene variant tugines proosatekstil, teine ja kolmas publitsistikal ning neljas populaarteaduslikul tekstil. Eksaminandil tuli valida üks variant neljast ning lahenda lugemisülesanded, mis kontrollisid oskust mõista, analüüsida ja tõlgendada alusteksti. Lugemisülesanded eeldasid terviklikke vastuseid pikkusega 50–100 sõna. Hindamisel arvestati vastuste sisu põhjalikkust ja täpsust, vastavust ülesandele ning õigekeelsust. Lugemisülesandeid hinnati hindamisjuhendi ja võtme põhjal. Kolme ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 40 punkti (sisu eest 34 punkti, õigekirja eest 6 punkti).

Joonis 2. Lugemisosa tulemuste jaotus

Lugemisosa keskmine tulemus oli 28,1 punkti ehk 70% osa maksimumtulemusest. Jooniselt 2 on näha, et tulemuste jaotus sarnaneb normaaljaotusega, kuid on nihkunud kõrgemate tulemuste poole. See näitab, et lugemisosa ülesanded olid enamikule eksaminandidest jõukohased või pigem kerged. Kolmandik eksaminandidest (2172 eksaminandi) sai vähemalt 80% lugemisosa maksimumtulemusest (32–40 punkti).

Tabel 4. Teemaeelistused ja tulemused

	N	N (%)	AUP	Keskmine	ÜUP	Keskmine %	Min	Mediaan	Max	Standard-hälve
Variant 1	3258	47	27.9	28.1	28.3	70	0	28	40	6.1
Variant 2	1067	16	25.1	25.5	25.9	64	0	26	40	6.3
Variant 3	1691	25	28.6	28.9	29.2	72	2	29	40	6.0
Variant 4	867	13	28.9	29.3	29.8	73	0	30	40	7.0
Kokku	6883	100	27.9	28.1	28.2	70	0	29	40	6.4

Peaaegu pool eksaminandidest (47%) eelistas lahendada lugemisülesandeid, mis põhinesid ilukirjanduslikul tekstil (Rein Raua novell „Kivi”). Veerand eksaminandidest otsustas ülesandeid lahendada kolmanda variandi alusteksti (Voldemar Kolga artikkel „Haridus teeb vabaks”) põhjal. Vähem valiti eksamitöö teist ja neljandat varianti, mille alustekstid esindasid publitsistikat (Kristjan Porti artikkel „Sportlased, idaeurooplased, Nietzsche ja rehepapid”) ja populaarteadust (Tiit Kändleri artikkel „Maa läheneb uuele olekunihkele”).

Kõrgeim keskmine tulemus saadi populaarteadusliku teksti (variant 4) põhjal lahendatud lugemisülesannete eest. Pisut madalam oli lugemisosa keskmine tulemus eksaminandidel, kes valisid kolmanda või esimese variandi ülesanded. Kõige madalam oli teise variandi valinud eksaminandide sooritus.

Lugemisülesannete hindamisel arvestati nii vastuse sisu kui ka õigekeelsust. Eksamitöö kõikides variantides oli kaks 15-punkti ja üks 10-punkti ülesanne. Iga ülesande õigekirja hinnati kuni 2 punktiga, ülejäänud punktid sai õpilane vastuse sisu eest.

Tabel 5. Lugemisosa ülesannete tulemused

	L1	L1 %	L2	L2 %	L3	L3 %
Variant 1	10.7	71.2	7.3	72.6	10.2	67.8
Variant 2	10.9	72.9	7.8	51.8	6.8	67.7
Variant 3	7.8	78.4	10.2	68.1	10.9	72.4
Variant 4	7.1	70.6	11.1	74.0	11.2	74.6
Kokku	9.6	73.2	8.5	68.4	9.9	69.8

Esimese variandi ülesannete keskmine lahendatus jäi vahemikku 67,8–72,6%. Eksamitöö keerukaimaks ülesandeks osutus teise variandi teine ülesanne (lahendatus 51,8%), milles tuli tekstinäidete põhjal selgitada erinevat suhtumist petmisesse. Teise variandi esimese ja kolmanda ülesande keskmine lahendatus (72,9% ja 67,7%) on võrreldav ülejäänud variantide ülesannete keskmistega. Eksamitöö kergeimaks ülesandeks osutus kolmanda variandi esimene ülesanne (lahendatus 78,4%), milles tuli teksti põhjal välja tuua kolm vabaduse tõlgendamise võimalust eri aegadel. Kolmanda variandi teise ja kolmanda ülesande keskmine lahendatus (68,1% ja 72,4%) on võrreldav ülejäänud variantide ülesannete keskmistega. Neljanda variandi ülesannete keskmine lahendatus jäi vahemikku 68,4–73,2%.

Sooritusprotsentide põhjal võib järeldada, et esimese ja neljanda variandi ülesanded olid ühtlasema raskusastmega. Samas tuleb arvesse võtta ka seda, et eksamitöö variandi keskmine lahendatus sõltub sellest, millise võimekusega eksaminandid selle variandi valivad. Lugemisosa kõikide ülesannete eristusindeksid¹ olid üsna kõrged (vahemikus 0,67–0,87) ning ülesanded eristasid hästi erinevate tulemusrühmade eksaminande.

¹ Eristusindeks näitab, mil määral ülesanne diferentseerib erineva tasemega õpilasi. Eristusindeksi väärtused asuvad lõigul –1st kuni 1ni ja hea eristusvõimega ülesande korral peaks indeksi väärtus olema suurem kui 0,3.

Tabel 6. Meeste teemaeelistused ja tulemused lugemisosas

	N	N (%)	AUP	Keskmine	ÜUP	Keskm %	Min	Mediaan	Max	Standard-hälve
Variant 1	1226	40	26.4	26.7	27.1	67	5	27	40	5.9
Variant 2	643	21	23.8	24.3	24.8	61	0	25	40	6.3
Variant 3	604	20	26.8	27.2	27.7	68	2	28	40	6.2
Variant 4	556	18	27.6	28.2	28.8	71	0	29	40	7.2
Kokku	3029	100	26.4	26.6	26.8	66	0	27	40	6.5

Tabel 7. Naiste teemaeelistused ja tulemused lugemisosas

	N	N (%)	AUP	Keskmine	ÜUP	Keskm %	Min	Mediaan	Max	Standard-hälve
Variant 1	2032	53	28.7	28.9	29.2	72	0	29	40	6.1
Variant 2	424	11	26.7	27.3	27.9	68	2	28	40	5.8
Variant 3	1087	28	29.5	29.9	30.2	75	8	30	40	5.8
Variant 4	311	8	30.6	31.3	32.0	78	11	33	40	6.2
Kokku	3854	100	29.0	29.2	29.4	73	0	30	40	6.0

Lugemisosa keskmine tulemus oli naistel mõnevõrra kõrgem kui meestel (keskmine erinevus 3 punkti). Meeste ja naiste tulemustes ilmnedid olulised erinevused kõikide variantide sooritustes.

Nii mehed kui ka naised valisid kõige rohkem eksamitöö esimest varianti (40% meestest ja 53% naistest). Ülejäänud variante valisid mehed peaaegu võrdselt. Naised eelistasid ülejäänud lugemisosa variantidest kolmandat, kuid teist ja neljandat varianti valisid nad vähem.

Kõrgeim keskmine tulemus oli nii meestel kui ka naistel, kes valisid lahendamiseks neljanda variandi, mis tugines populaarteaduslikul tekstil. Teise variandi ülesannete keskmine lahendus oli madalaim nii meestel kui ka naistel.

Alljärgnevalt on esitatud lugemisosa vastustes ilmnenu sisulised probleemid ja eksimused eksamitöö variantide kaupa.

1. variant

Esimeses ülesandes tekitas probleeme neiu ja noormehe iseloomustamine ning piisava üldistusastme saavutamine. Vastustes oli tihti kas tekstist liiga kaugele mindud, teksti ülemäära vabalt tõlgendatud või keskendutud ainult paeluvate asjade nimetamisele ja jäetud ülesande teine pool vastamata. Esimese ülesande vastuses ei järgitud sageli ka loogikat: esmalt tuli nimetada, mis paelus noori poes, tuua selle kohta näiteid ja sellest lähtuvalt noormeest ning tütarlast iseloomustada. Unustati lisada näiteid.

Teises ülesandes aeti segamini põhimõtted ja ostutingimused. Sageli esitati üht ja sama põhimõtet või tingimust kaks korda, kuid erinevas sõnastuses.

Kolmanda ülesande vastustest ilmnas, et paljudele jäi teksti sügavam mõte kättesaamatuks, domineeris materiaalsuse rõhutamine ja raskusi tekkis novelli lõpulause tõlgendamiseks. Väideti, et viimane lause iseloomustab tütarlapse ahnust ning soovi noormehega manipuleerida. Osa õpilasi arvas, et sõrmuse ostis neiu müüja, kuna tema palk oli väiksem. Oli eksaminande, kes ei teadnud sõnade *paeluma* ja *nentima* tähendust.

2. variant

Kõige rohkem oli eksimusi teise ülesande vastustes. Märkimisväärne osa õpilastest ei sõnastanud, milline on erinev suhtumine petmisesse (nt õigustav/pooldav, negatiivne, silmakirjalik/ükskõikne vm). Rohkem osati esile tuua õigustavat ja negatiivset suhtumist. Osa eksaminandidest ei saanud aru, et küsiti kolme erinevat suhtumist ning neist igaüht tuli toetada ühe näitega. Mõni eksaminand tõi kolm näidet sama suhtumise kohta.

Kolmanda ülesande puhul piirduti sageli autori seisukohtade tsiteerimisega või refereerimisega. Oli vastuseid, mis koosnesid üksnes artikli autori tekstist. Sageli vastati, kuidas väike- ja suurriigid ise dopingut kasutusse suhtuvad, kuid puudus võrdlus ning üldistus.

3. variant

Esimese ülesande puhul ei lähtunud osa eksaminandidest vabaduse mõiste käsitlesest erinevatel aegadel. Paljud kirjutasid sellest, kuidas vabadus ja haridus on omavahel seotud.

Teise ülesande vastustest ilmnas, et ei mõistetud autori irooniat ega osatud selgelt välja tuua autori suhtumist ettemääratusse. Suhtumise asemel nenditi lihtsalt, et determinism on vabaduse suurim vaenlane, kuid autori kriitilist/iroonilist suhtumist ei mainitud. Osa eksaminandidest ei teadnud / ei saanud aru, et poiss ja tüdruk ei ole temperamenditüübid.

Kolmanda ülesande vastustes oli probleemiks argumentide sõnastamine. Vastustes ei sõnastatud argumente, vaid tsiteeriti teksti. Osa tekstinäidetest ei sobinud argumenti toetamiseks.

4. variant

Esimese ülesande vastustes nimetati ühe võimaluse eri tahke, mitte kolme erinevat võimalust.

Teises ülesandes nõutud olekunihke selgitus oli üllatavalt paljudes vastustes puudu. Raskusi valmistas ka muutuse ja põhjuse eristamine. Osa eksaminandidest esitas tekstivälist infot.

Õigekeelsus

Lugemisosa ülesannetele vastamisel tekitas eksaminandidele kõige sagedamini raskusi eri tüüpi kõrvallauseste interpunktsioon (ei kasutatud kõrvallause eraldamiseks koma) ja lauselühendi komade kasutus.

Vigu esines ka kokku- ja lahkukirjutamisel (nt liitsõnad *seesama*, *smaragdsõrmus* kirjutati lahku) ning sõnade poolitamisel (nt poolitati *tegu-tsemine*, *ost-avad*).

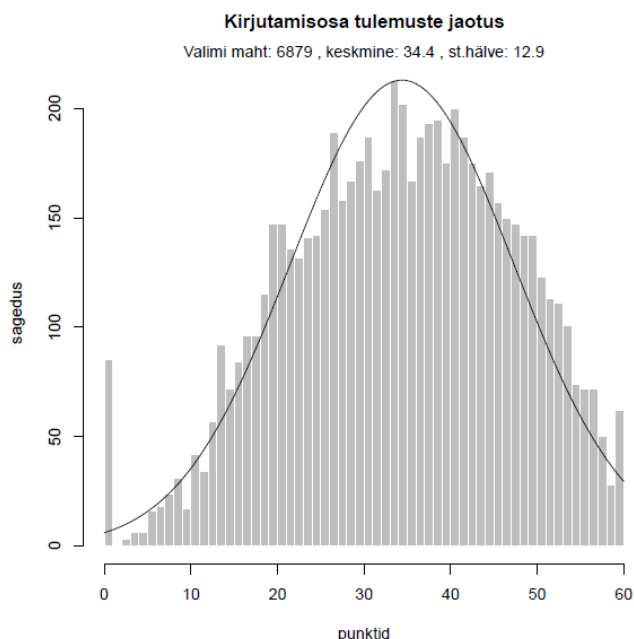
Probleemne oli *likkus*-liiteliste sõnade õigekiri (kirjutati ühe *k*-ga). Esimese variandi teksti sisust lähtuvalt oli väga palju eksitud sõna *vana* ainsuse osastava käände vormi moodustamisel (kasutati ekslikult vormi *vanat*) ja tuletise *müüja* kirjutamisel (kirjutati *müüa*). Sage viga oli ka *tud*-kesksõna mitmuse vormi moodustamine eestäiendilises positsioonis (nt ebakorrektnel vorm *ostetuid asju*). Neljanda variandi töödes esines vale häälikupikkust sõnades *artiklis* ja *ressursse*.

Üsna palju esines vigu tsitaatide kirjavahemärgistuses.

3.2.2. Kirjutamisosa

2016. aasta eesti keele riigieksami teises osas võisid eksaminandid valida kirjutamisülesande ükskõik millisest eksamitöö variandist. Nad pidid kirjutama umbes 400-sõnalise arutleva kirjandi ja selle ka pealkirjastama. Ülesanne eeldas arutlevat sidusat kirjakeelset teksti, milles tuli sõnastada probleem(id), seda (neid) analüüsida, põhjendada oma seisukohti ning teha järeldus(ed). Eksaminandid võisid kasutada kirjutamisülesandega seotud alustekste (tsitaate), kuid see ei olnud kohustuslik.

Kirjandi eest oli võimalik saada kuni 60 punkti (sisu 25 punkti, õigekeelsus 20 punkti, stiil 10 punkti, vorm 5 punkti).

Joonis 3. Kirjutamisosa tulemuste jaotus

Kirjutamisosa keskmine tulemus oli 34,4 punkti ehk 57% osa maksimumtulemusest. Jooniselt 3 on näha, et tulemuste jaotus sarnaneb normaaljaotusega. Valdavale osale eksaminandidest olid ülesanded jõukohased. Kõrge või väga kõrge tulemuse saanud eksaminandide osakaal oli 17%. Nemad said vähemalt 80% osa maksimumtulemusest (48–60 punkti). 0 punkti sai kirjandi eest 84 eksaminandi. Enamasti oli põhjus kirjandi teksti lühiduses (400 sõna asemel 100–200 sõna). Väga madalate tulemuste (0–10% maksimumtulemusest ehk 0–6 punkti) osakaal oli 1,7%.

Tabel 8. Teemaeelistused ja tulemused variantide kaupa

	N	N (%)	AUP	Keskmine	ÜÜP	Keskmine %	Min	Mediaan	Max	Standard-hälve
Variant 1	2191	32	31.7	32.2	32.8	54	0	32	60	12.7
Variant 2	1839	27	33.4	34.0	34.6	57	0	34	60	12.6
Variant 3	1498	22	35.7	36.4	37.1	61	0	38	60	13.3
Variant 4	1351	20	35.5	36.1	36.8	60	0	36	60	12.6
Kokku	6879	100	34.1	34.4	34.7	57	0	35	60	12.9

Kõige rohkem valisid eksaminandid esimese variandi kirjutamisülesannet, milles tuli analüüsida, mis tähendus on asjadel inimeste jaoks ja kuidas asjadega seotud eelarvamused nende käitumist mõjutavad. Paraku oli selle variandi lühikirjandite sooritus üldisest kirjutamisosa keskmisest madalam. Ilmselt oli selle variandi kirjutamisülesande valinute hulgas rohkem ka keskmise võimekusega või nõrgemaid eksaminande. Esimese vaiandi kirjandid olid nõrgemad kõigis hinnatud aspektides (tabel 11).

27% eksaminandidest valis teise variandi kirjutamisülesande, milles tuli analüüsida inimeste suhtumist aususesse ja petmisesse ning kuidas see suunab nende otsuseid. Selle variandi sooritusprotsent sarnanes üldise keskmisega.

22% kõigist eksaminandidest valis kolmanda variandi kirjutamisülesande. Parima tulemuse saidki eksaminandid, kes arutlesid hariduse ja vabaduse seoste üle. Üldisest keskmisest kõrgem sooritus võib viidata asjaolule, et selle kirjutamisülesande valisid keeleliselt tugevamad eksaminandid ning kirjandi kirjutamisel pakkus tuge ka lugemisosa alustekst. Kolmanda variandi kirjandid olid tugevamad eelkõige õigekeelsuse aspektist (tabel 11).

Viiendik eksaminandidest valis eksamitöö neljanda variandi kirjutamisülesande, milles tuli käsitleda inimese ja elukeskkonna vastastikust mõju (nii positiivset kui ka negatiivset). Keskmisest kõrgem sooritus viitab sellele, et ülesande valisid pigem tugevamad õpilased ning kirjandi kirjutamisel sai toetuda ka lugemisosa alustekstile. Neljanda variandi valinud eksaminandide kirjandid olid paremad eelkõige sisu poolest, aga ka stiili ja vormi poolest (tabel 11).

Tabel 9. Meeste teemaeelistused ja tulemused

	N	N (%)	AUP	Keskmine	ÜUP	Keskmine %	Min	Mediaan	Max	Standard-hälve
Variant 1	867	29	28.5	29.3	30.1	49	0	28	60	12.4
Variant 2	769	25	29.7	30.5	31.4	51	0	30	60	12.3
Variant 3	609	20	32.0	33.1	34.2	55	0	33	60	13.7
Variant 4	781	26	32.7	33.6	34.	56	0	34	60	12.6
Kokku	3026	100	31.0	31.5	31.9	52	0	32	60	12.8

Tabel 10. Naiste teemaeelistused ja tulemused

	N	N (%)	AUP	Keskmine	ÜUP	Keskmine %	Min	Mediaan	Max	Standard-hälve
Variant 1	1324	34	33.5	34.1	34.8	57	0	34	60	12.5
Variant 2	1070	28	35.8	36.5	37.2	61	0	38	60	12.2
Variant 3	889	23	37.9	38.7	39.5	64	0	40	60	12.5
Variant 4	570	15	38.7	39.7	40.6	66	0	41	60	11.6
Kokku	3853	100	36.3	36.7	37.1	61	0	38	60	12.5

Naiste keskmine tulemus oli 36,7 punkti (keskmine sooritus 61%), meeste keskmine aga 31,5 punkti (52%). Oluline erinevus ilmnes kõikide variantide tulemustes.

Nii mehed kui ka naised valisid kõige rohkem esimese variandi kirjutamisülesannet. Ülejäänud variantide osas meeste ja naiste eelistused erinesid. Kui meeste järgmine eelistus oli neljanda variandi kirjutamisülesanne, siis naiste eelistustes oli teisel kohal teise variandi kirjutamisülesanne. Neljanda variandi ülesannet valis vaid 15% naistest. Kõrgema tulemuse said nii mehed kui ka naised, kes kirjutasi kirjandi neljanda variandi ülesande põhjal. Ka kolmanda variandi kirjutamisülesande valinud eksaminandide (nii meeste kui ka naiste) tulemus oli keskmisest kõrgem.

Eksamitöö teises osas hinnati lühikirjandi sisu, õigekeelsust, stiili ja vormi skaalal 0–5. Hinnatud aspektide osatähtsus lõpptulemuses oli erinev.

Tabel 11. Tulemused hinnatud aspektide kaupa

	N	Sisu	Sisu %	Õige-keelsus	Õige-keelsus %	Stiil	Stiil %	Vorm	Vorm %
Variant 1	2191	13.0	51.9	10.3	51.3	5.9	59.3	3.1	61.2
Variant 2	1839	13.7	54.8	11.0	55.2	6.1	61.3	3.1	62.5
Variant 3	1498	14.2	57.0	12.4	62.1	6.5	64.6	3.3	65.8
Variant 4	1351	14.9	59.7	11.4	56.8	6.5	65.3	3.3	66.9
Kokku	6879	13.8	55.3	11.2	55.8	6.2	62.1	3.2	63.7

Nii nagu varasematel aastatel, oli ka tänavu naiste keskmine tulemus meeste omast kõrgem kõigi hinnatud aspektide korral. Kõige rohkem erines õigekeelsuse keskmine tulemus (2,9 punkti). Teiste hinnatud aspektide erinevus nii suur ei olnud: sisu keskmine tulemus erines 1,3 punkti, stiili keskmine tulemus 0,7 punkti ja vormi tulemus vaid 0,3 punkti.

Lühikirjandites sagedamini ilmnenu probleemid olid järgmised.

- Ilmnes kesine arutlemisvõtete kasutamise oskus (analüüs, argumenteerimine, võrdlemine, poolt- ja vastuargumentide esitamine jms). Argumentatsioon oli väheveenev või ei osatud üldistada.
- Kirjandid olid pinnapealsed või probleemile läheneti lihtsustatult.
- Domineeris jutustamine, palju toodi triviaalseid näiteid.
- Ülesandes esitatud probleemi ei kitsendatud/täpsustatud sissejuhatuses ning seetõttu valgus tekst laiali.
- Esimese variandi puhul unustati ära ülesande teine pool või mõisteti sõna „eelarvamused“ valesti (võrdsustati arvamusega). Sageli kalduti ka probleemi lihtsustama: rikkad ei väärtusta asju, vaesed väärtustavad.
- Teise variandi ülesandes püstitatud probleemi käsitlemisel jäi analüüs sageli poolikuks: leiti ühiskonnaelus rohkelt kohti, kus esineb valelikkust, aga ei analüüsitud, kuidas inimese suhtumine valelikkusesse mõjutab tema otsuseid. Räägiti lihtsalt ausatest ja valelikest inimestest. Teise variandi puhul piirdus suur hulk kirjutajaid alusteksti eeskujul aususe analüüsimisega spordi valdkonnas, ehkki kirjandi probleemipüstitus pakkus välja üldisema käsitluse.
- Kolmanda variandi kirjandites jäädigi lugemisosa alusteksti kinni ning valdavalt tugineti autori pakutud ideedele, korraldi tema mõtteid või lausa jutustati teksti ümber. Sageli oli kirjutajate rõhuasetus kas haridusel või vabadusel, aga mitte niivõrd nende seosel.
- Neljanda variandi kirjandites esines lihtsustatud lähenemist. Oli üsna tavaline, et räägiti lihtsalt kommipaberite mahaviskamisest või loodushoiust. Inimese ja keskkonna vastastikust mõju analüüsid ei märganud mitmed kirjutajad, et oli vaja käsitleda nii positiivseid kui ka negatiivseid mõjusid. Sagedamini piirduti negatiivsete mõjudega, mida inimene avaldab keskkonnale.
- Vaatamata sellele, et oli võimalus tuua näiteid erinevatest valdkondadest, tekitas sobivate näidete leidmine paljudele raskusi. Kirjandusest, ajakirjandusest ja filmikunstist osati näiteid vähe tuua. Nimetati mõni teos seetõttu, et pidi. Raskem oli neil, kelle lugemus väike. Üsna sageli toodi näiteid seriaalidest, videomängudest ja filmidest. Sageli mõjusid toodud näited kunstlikult või haakusid ülesande/probleemi ning kogu teemaga pigem kaudselt.
- Mõnel juhul tõlgendati ülesannet endale sobivalt (kas oskamatuses või teadlikult). Näiteks teise variandi ülesande (ausus ja petmine) alla mahutati põhjalik ISISE käsitlus; esimese variandi kirjandis väideti, et tervis on *asi* ning tekst rääkis tervishoiu- ja meditsiiniprobleemidest. Oli ka kirjandeid, milles püüti

sobitada varem läbi kirjutatud teksti/teemat eksamiülesandes esitatud probleemiga.

- Liialdati tsitaatidega või ei haakunud tsitaadid tekstiga. Kirjutajate hulgas leidis ka neid, kes olid lugemisosa alustekstist terveid lõike maha kirjutatud. Kergemal juhul korraldi alustekstide mõtteid uues sõnastuses.
- Eksaminandidele valmistas (jätkuvalt) raskusi õigekeelsus, eriti põimlause, tsitaadi ja refereeringu, ühendsidesõnade ning kaudse küsilause interpunktsioon, kokku- ja lahkukirjutamine. Silma paistsid ka poolitusvead. Oli töid, milles jäeti realõpud tühjaks ning kirjutati kogu sõna uuele reale (ilmselt kardeti poolitamisel eksida). Varasemaga võrreldes eksiti rohkem ka morfoloogiliste vormide moodustamises, näiteks *käides jalutamas, kaebati, teode üle* jne.
- Eksaminandidel oli raskusi korrektsete lausete moodustamisega ja sõnade täpse tähenduse tajumisega (nt *lihtsakäeliselt vs kergekäeliselt, ühtselt vs üheselt, omaks võtma vs endale võtma*). Väljenduse täpsuse ja selguse asemel võis tööst lugeda erakordselt keerulisi ja kohati arusaamatuid lauseid. Näiteks: *Inimene kui mõtlev emotsioonide ning tunnetega sotsiaalne organism seisab teistega kommunikeerides valiku ees – olla aus või valetada. Petmise läbi tuunides end „täiuslikuks minaks“, soovetakse saavutada seltskonnas täiuslik võim ning teiste inimeste austus, kuid mida selline elusviis meile annab. See kogemuste pagas ongi see suur haritus mis vaktsineerib meid manipulatsiooni eest ja annab meile nägemuse.* (Kirjaviis muutmata.)
- Probleeme esines teksti lõikudeks jagamisel. Oli töid liiga paljude lõikudega (igas üks lause), aga ka ülipikkade lõikudega (terve lehekülg). Kirjandite vormi puhul oli üks põhiprobleeme see, et tekst ei moodustanud sisulist tervikut (algus ja lõpp ei haakunud, lõikudevaheline seos oli nõrk).
- Raskusi valmistas ka kirjandi pealkirjastamine. Osa pealkirju ei haakunud sisuga või olid ebamääraseid paarisõnalised fraasid. Näiteks oli pealkirjaks „Aususe ja petmise mõju inimestele“, kuid tegelikult ei räägitud mõjust, vaid kirjeldati erinevaid pettusega seotud olukordi ja anti oma hinnang. Vahel oldi raskustes kokkuvõttega: sissejuhatus ja kokkuvõte ei haakunud või kirjandit lõpetati kaks korda.

4. Hindajate tagasiside

Eksamitööle andis tagasisidet 79 hindajat (eesti keele õpetajad).

Lugemisosa hindajate arvates olid eksamitöö kõikide variantide tekstid ja ülesanded jõukohased, selgelt sõnastatud ning tüübilt mitmekesised. Lugemisülesanded olid sõnastatud nii, et need andsid ette oodatava vastuse struktuuri.

Kirjutamisosa hindajate arvates olid kirjutamisülesanded eksaminandidele jõukohased ja probleemid hästi valitud, selgelt sõnastatud ning aktuaalsed. Ülesannetes püstitatud probleemid olid piisavalt laiad ning andsid võimaluse neid ise kitsendada. Näiteid sai tuua erinevatest valdkondadest (kirjandus, ühiskonnaelu, ajakirjandus, filmikunst, ajalugu, teadus, igapäevaelu). Variandid 1, 3 ja 4 võimaldasid tuua näiteid kolmest

valdkonnast, variant 2 kahest. Õpilastel oli, mille vahel valida. Lugemisosa toetas kirjutamisosa ja soodustas näidete toomist.

Kirjutamisülesannetes antud tsitaadid olid hindajate arvates head, pakkudes tugevamatele arutlejatele häid suundi. Nõrgematele olid raskemad 3. ja 4. variandi ülesanded, sest seoste leidmine vabaduse ja hariduse vahel ning inimese ja elukeskkonna vastastikuse mõju vahel nõudis laiemat silmaringi.

Kokkuvõte

2016. aasta eesti keele riigieksami keskmine tulemus oli sarnane eelmiste aastate tulemustega ja eksamid on aastati võrreldavad. Riigieksam võimaldas mõõta erineva võimekusega eksaminandide keeleoskust ja mõlema osa ülesanded eristasid eksaminande hästi. Lugemisosa kõrge keskmine lahendus tasakaalustas kirjutamisosa madalamat lahendatust ja kokkuvõttes oli eksam jõukohane ning paraja raskusastmega. Kõrge tulemuse (80 või enam punkti) saanud eksaminandide osakaal oli eelmise aastaga võrreldes pisut suurem (2016 – 17,2% eksaminandidest, 2015 – 16,2% eksaminandidest).

Viimasel kahel aastal on vähenenud vaiete arv (2016 – 68 vaiet, 2015 – 80 vaiet, 2014 – 102 vaiet). See näitab, et üldiselt peavad eksaminandid hindamist usaldusväärseks ja on eksamitulemusega rahul.

Eksamitöodes esinenud puudusi silmas pidades tuleks õpilastel pöörata rohkem tähelepanu argumenteerimisoskuse arendamisele. Kirjandi kirjutamisel tuleb jälgida, et loodud tekst oleks arutlev, mitte kirjeldav-jutustav. Harjutada tuleks ka tekstide analüüsimist ja tõlgendamist, probleemide sõnastamist, teksti refereerimist ja korrektset tsiteerimist.